

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**2026-YIL / IYUN/6-SON,
V-QISM**

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
V-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KORPORATIV BOSHQARUVDA ESG TAMOIYLLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY TAHLILI.....	12
I. R. Berdikulova	
TEKSTIL SANOATIDA SUV ISTE'MOLI VA QAYTA ISHLASH ULUSHI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: 20 DAVLAT MISOLIDA KORRELYATSIIYA VA K-MEANS KLASTER TAHLILI.....	16
Zayniyev Diyorbek Zokir o'g'li	
Turobova Hulkar Rustamovna	
O'ZBEKISTONDA BIZNES BIRLASHUVLARINI HISOBGA OLISHNI MHXS (IFRS) 3 ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	24
Davletov Ikrom Raximberganovich	
VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI TASHKIL QILISH VA O'TKAZISH TARTIBI.....	33
Jo'rayev Dilshod Xudoyqulovich	
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ	38
Абдуллаева М.Б.	
AGROSANOAT MAJMUASIDA INTEGRATSION TUZILMALARNING ISTIQBOLLI SHAKLLARINING NAZARIY ASOSLARI.....	44
Murodov Sherzodbek Murod o'g'li	
RESPUBLIKADA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING BOZOR MEXANIZMI.....	51
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MAHALLALARDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHGA KO'MAKLASHISH.....	55
Niyozov Zuxur Davronovich	
Yarlaqabov Faxriddin Baxodir o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОТЧЕТА О ФИНАНСОВОМ ПОЛОЖЕНИИ КОМПАНИИ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ МСФО	58
Худойкулова Дилора Дилмуродовна	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSIYALARI TARKIBI VA ULARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINING IQTISODIY TAHLILI.....	64
Karimova Saodatxon Ulug'bek qizi	
XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT STANDARTLARIGA MUVOFIQ JORIY AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	71
Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
DAVLAT TOMONIDAN TURIZM SOHASINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	77
Karimova Dilafruz Sadridin qizi	
МЕТОДЫ АНАЛИЗА ЦИФРОВИЗАЦИИ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	82
Ахмедова(Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
AHOLI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARI VA HORIJIIY TAJRIBA TAHLILI	89
Bo'stonova Nilufar Abdusmatovna	
Nematjonova Risolatxon Dilshodbek qizi	
JANUBIY KOREYA TAJRIBASIDA CHIQINDILARNI BOSHQARISHDA EPR TIZIMI VA RAQAMLI YECHIMLARINING O'RNI	94
Otarbayev Zamir Zairovich	

SANOAT SALOHİYATI SAMARADORLIGINI INVESTISIYALAR ASOSIDA OSHIRISHNING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI	100
Urazaliyev Bekzod Sultanbayevich	
ЦИФРОВЫЕ НАВЫКИ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЖЕНСКИХ КАДРОВ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	107
Дониёрова Зухрабону Алишер кизи	
TURIZM SUG'URTASI VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	113
Хо'jamov Akbar Bahriddinovich	
KELAJAKDAGI GLOBAL VA MINTAQAVIY IQLIM O'ZGARISHI HAMDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH ZARURIYATI.....	118
Djumayev Askar Xaydarovich	
SAMARQAND VILOYATI UMUMIY OVQATLANISH KORXONALARIDA RESURSLARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGI.....	123
Erdonov Muhammadamin Erdon o'g'li	
Qahhorova Nargiza Qahramonovna	
Rafiqjonov Damir Raxim o'g'li	
Jamilov Firdavs Otabek o'g'li	
ПУТИ РАСШИРЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ	129
Норкулов Хабибулло	
Абдурасулова Шахзода	
Бахриддинов Дилшодбек	
NATIV BRENDING VOSITASI SIFATIDA UGC VA EGC: GLOBAL TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON BOZORIGA MOSLASHUV	135
Yuldasheva Mahliyo Baxtiyor qizi	
SOLIQ TO'LOVCHILARGA XIZMAT KO'RSATISHDA RAQAMLASHTIRISH ORQALI SOLIQ MA'MURCHILIGINING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	138
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ И ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ ПРИ УПРАВЛЕНИИ БИЗНЕС-ПРОЦЕССАМИ	147
Джуманов А.А.	
BANK SEKTORIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA XARAJAT SAMARADORLIGI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA EKONOMETRIK VAHOLASH.....	157
Masharipova Durdona Ulug'bekovna	
РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	164
Джуманов А.А.	
DAVLAT XARIDLARIDA SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN NARXLAR MODULINI JORIY ETISH: KORRUPSIYAGA QARSHI KOMPLAYENS, HISOBDORLIK VA RAQOBATNI KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI.....	174
Rahmanov Furqat Temirovich	
АНАЛИЗ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ АЛЬТМАНА ПРИ ОЦЕНКЕ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	179
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNINZ ZAMONAVIY MODELLARI VA KOMPLAYENSNAZORAT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH	186
Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich	
SUN'IY INTELLEKTNING MEHNAT UNUMDORLIGI VA MOBILIGIGA TA'SIRI.....	192
Shakarov Zafar Gafforovich	

URGUT ERKIN IQTISODIY ZONASIDA SANOAT TARMOQLARINI KLASTERLASH SAMARADORLIGINING TAHLILI	198
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich	
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li	
Uzoqov Rafiq O'lmas o'g'li	
INFRATUZILMA INVESTITSİYALARINING AHOLI FAROVONLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA HUDUDIY XUSUSIYATLARI	204
Jiyanov Laziz Najimovich	
«ЗЕЛЁНОЕ» ВОДОСНАБЖЕНИЕ В ЗАСУШЛИВЫХ РЕГИОНАХ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	210
Курбанова Дилфуза Махсудовна	
TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIKPSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	217
Karimova Feruza Xamidullayevna	
PAXTACHILIKDA ZAMONAVIY AGROTEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA EKOLOGIK MUVOZANAT TA'MINLASHNING IQTISODIY MEXANIZMI.....	221
Ishniyazov Zoxid Normamatovich	
FUQAROLAR MUHOJIRLARI MA'LUMOTLARI ASOSIDA HUDUDLARNING IJTIMOIIYIQTISODIY RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	226
Inomov Daniyar Valijonovich	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA QIMMATLI QOG'OZLAR BILAN OPERATSIYALARNI TAKOMILLASHTIRISH: HOLAT TAHLILI VA TAVSIYALAR.....	232
Niyozov Zuhur Davronovich	
Xolmurotov Sardor	
Haydaraliyev Avaz	
YAQIN SHARQDA TURIZM EKSPORTI STRATEGIYALARI VA ULARNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI: BAA VA SAUDIYA ARABISTONI TAJRIBASI ASOSIDA QIYOSIY TAHLIL	238
Tolibova Aziza To'lqin qizi	
BANKLARDA IJARA MUOMALALARINI TARTIBGA SOLUVCHI ME'YORIY - HUQUQIY ASOSLAR VA XALQARO STANDARTLAR.....	243
Sativaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna	
QURILISH MATERIALLARI KORXONALARIDA STRATEGIK RISK-MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	247
Masharipova Sevara	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	251
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi	
BALIQCILIK TARMOG'INI INTENSIV RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	256
Iskandar Yunusov	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI: AGROEKOLOGIK VA IJTIMOIIY-IQTISODIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI	262
Mirzanov Berdak Joldasbeviç	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING IPOTEKA KREDITLASH JARAYONINI OPTIMALLASHTIRISH MEXANIZMLARIGA TA'SIRI	268
A'zamxo'jayeva Nihol	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI: METODOLOGIYA VA TAKOMILLASHTIRISH	273
Aysachev Abdulfotix Abdulfaizovich	

O'ZBEKISTONDA XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILY-IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	278
Ruziyeva Nigina Baxtiyorovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA TA'LIM TIZIMIDA OLIB BORILGAN ISLOHOTLAR (MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMI MISOLIDA)	284
G.A. Norbo'tayeva	
YASHIL MARKETING VA ESG INTEGRATSIYASI: STATISTIK TAHLIL VA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	288
Charos G'ayratova	
РАЗВИТИЕ ЦИФРОВЫХ СИСТЕМ И ОБЗОР ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	294
Джуманов, А.А.	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH — IQTISODIY TARAQQIYOTNING MUHIM OMILI.....	303
Bayitova Rohatoy Bahrom qizi	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRUVCHILARNI SUG'URTA MEKANIZMLARI ORQALI MOLIYALASH MASALALARI	307
Xakimov Zafar Ibragimovich	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUVCHILARNI SUG'URTA MEXANIZMLARI ORQALI MOLIYALASH MASALALARI

Xakimov Zafar Ibragimovich
Termiz iqtisodiyot va servis universiteti dotsenti
E-mail: Xakimovzafar177@gmail.com
ORCID: 0009-0007-7581-8498

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarni sug'urta mexanizmlari orqali moliyalashtirishning dolzarb masalalari, tizimdagi mavjud muammolar va ularning yechimlariga bag'ishlangan. Tadqiqotning asosiy maqsadi iqlim o'zgarishlari va global iqtisodiy beqarorlik sharoitida agrar sektorni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda sug'urta instrumentlarining rolini baholash hamda ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot metodologiyasi sifat va miqdoriy tahlil, qiyosiy o'rganish hamda statistik ma'lumotlarni modellashtirish usullariga asoslangan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, 2025-yil holatiga ko'ra O'zbekistonda agrar sug'urta bozori jadal o'sish dinamikasini namoyish etib, umumiy sug'urta bozori hajmi sezilarli o'sgan bo'lsa-da, bevosita qishloq xo'jaligini qamrab olish ko'rsatkichlari hamon potentsialdan past darajada qolmoqda. Maqolada yangi tashkil etilgan Qishloq xo'jaligi sug'urtasi jamg'armasi va 2026-yildan kuchga kiradigan majburiy sug'urta mexanizmlarining kutilayotgan iqtisodiy samaralari chuqur tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi sug'urtasi, moliyalashtirish mexanizmlari, agrar xatarlar, imtiyozli kreditlar, oziq-ovqat xavfsizligi, davlat subsidiyalari, majburiy sug'urta, iqtisodiy barqarorlik.

Аннотация. Данная статья посвящена актуальным вопросам финансирования производителей сельскохозяйственной продукции в Узбекистане через страховые механизмы, существующим системным проблемам и путям их решения. Основная цель исследования заключается в оценке роли страховых инструментов в финансовой поддержке аграрного сектора в условиях изменения климата и глобальной экономической нестабильности, а также в разработке научно обоснованных предложений по их совершенствованию. Методология исследования базируется на качественном и количественном анализе, сравнительном изучении и моделировании статистических данных. Анализ показывает, что по состоянию на 2025 год, хотя рынок агрострахования в Узбекистане демонстрирует динамику быстрого роста, показатели непосредственного охвата сельского хозяйства остаются ниже своего потенциала. В статье глубоко анализируются ожидаемые экономические эффекты недавно созданного Фонда сельскохозяйственного страхования и механизмов обязательного страхования, вступающих в силу с 2026 года.

Ключевые слова: сельскохозяйственное страхование, механизмы финансирования, аграрные риски, льготные кредиты, продовольственная безопасность, государственные субсидии, обязательное страхование, экономическая стабильность.

Abstract. This article is devoted to the pressing issues of financing agricultural producers in Uzbekistan through insurance mechanisms, existing systemic challenges, and their prospective solutions. The primary aim of the study is to evaluate the role of insurance instruments in providing financial support to the agrarian sector amid climate change and global economic instability, as well as to develop scientifically grounded proposals for their improvement. The research methodology is based on qualitative and quantitative analysis, comparative

studies, and statistical data modeling. The analyses reveal that, as of 2025, while the agricultural insurance market in Uzbekistan shows rapid growth dynamics, the direct coverage of the agricultural sector remains below its potential. The article provides an in-depth analysis of the expected economic effects of the newly established Agricultural Insurance Fund and the mandatory insurance mechanisms coming into force in 2026.

Keywords: agricultural insurance, financing mechanisms, agrarian risks, preferential loans, food security, state subsidies, mandatory insurance, economic stability.

KIRISH

Global iqtisodiyotda qishloq xo'jaligi tarmog'i nafaqat oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlovchi tayanch sektor, balki millionlab aholining bandligi va daromad manbaini belgilab beruvchi strategik yo'nalish hisoblanadi. So'nggi yillarda dunyo miqyosida kuzatilayotgan keskin iqlim o'zgarishlari, suv resurslarining taqchilligi, tuproq degradatsiyasi hamda kutilmagan tabiiy ofatlar agrar ishlab chiqarishning beqarorlashuviga va moliyaviy xatarlarning sezilarli darajada ortishiga olib kelmoqda. Jahon iqtisodiyotidagi bunday tebranishlar sharoitida qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtiruvchilarni moliyaviy barqarorligini ta'minlash va ularning tavakkalchiliklarini yumshatish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan biriga aylanib ulgurdi [1].

O'zbekiston Respublikasi sharoitida agrar soha yalpi ichki mahsulotning salmoqli qismini (taxminan 25–26 foiz) shakllantirishi va eksport salohiyatining muhim drayveri ekanligi inobatga olinsa, ushbu tarmoqdagi xavflarni sug'urtalash mexanizmlari orqali boshqarish tizimi qanchalik dolzarb ekanligi yaqqol namoyon bo'ladi. Hozirgi davrda an'anaviy davlat subsidiyalari va bevosita moliyaviy inyeksiyalar qishloq xo'jaligi korxonalarini kutilmagan iqtisodiy zararlardan to'laqonli himoya qila olmayotganligi sababli, ilg'or xalqaro tajribaga asoslangan institutsional sug'urta instrumentlarini joriy etishga bo'lgan obyektiv ehtiyoj ortdi [1].

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sug'urtalash faqat yo'qotishlarni qoplash vositasi emas, balki ishlab chiqarishni kengaytirish, innovatsion agrotexnologiyalarni tatbiq etish va barqaror sarmoyaviy muhitni yaratish uchun xizmat qiladigan keng qamrovli moliyaviy mexanizmdir. Fermer va dehqon xo'jaliklari ishlab chiqarish jarayonida iqlim omillariga va bozor konyunkturasidagi narxlar tebranishlariga yuqori darajada ta'sirchan bo'lgani sababli, ular ko'pincha tijorat banklaridan olinadigan kredit majburiyatlarini o'z vaqtida bajara olmaslik xavfi ostida qoladilar [2]. Sug'urta mexanizmlarining agrar moliya ekotizimidagi o'zni aynan shu nuqtada namoyon bo'ladi: polis nafaqat fermerning hosili va daromadini himoya qiladi, balki kredit beruvchi moliya muassasasi uchun garov ta'minoti vazifasini o'taydi. Shuning uchun sug'urta va kredit mexanizmlarining o'zaro integratsiyasi qishloq xo'jaligi subyektlari kapitalizatsiyasini oshirish, kredit xavfini kamaytirish va yakuniy natijada oziq-ovqat narxlarining sun'iy o'sishining oldini olishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu iqtisodiy zanjirning uzluksiz ishlashi mamlakat taraqqiyoti va ijtimoiy xotirjamlikni kafolatlovchi muhim iqtisodiy bufer hisoblanadi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda ushbu sohani tubdan isloh qilish maqsadida bir qator

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qishloq xo'jaligi tavakkalchiliklarini sug'urtalash va agrar sektorni barqaror moliyalashtirish muammolari xalqaro va mahalliy olimlar tomonidan doimiy ravishda keng tadqiq qilib kelinmoqda. Jahon banki, BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO) va Xalqaro valyuta jamg'armasi kabi nufuzli tashkilotlar tomonidan e'lon qilingan qator hisobotlar va tahliliy materiallar bu boradagi fundamental adabiyotlar bazasini tashkil etadi [5; 21-b.]. Xususan, J. Hazell, O. Mahul va boshqa yetakchi xorijlik olimlarning izlanishlarida davlat va xususiy sektor sherikligi asosida shakllantirilgan sug'urta modellari eng yuqori moliyaviy barqarorlikni namoyish etishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Ularning fikricha, o'tish iqtisodiyotiga ega davlatlarda, ayniqsa, Markaziy Osiyo mintaqasida agrar sug'urtaning ixtiyoriy shakllari doim ham kutilgan samarani bermaydi, sababi qishloq aholisi o'rtasida moliyaviy savodxonlikning pastligi hamda tizimga bo'lgan ishonchsizlik oqibatida adverse selection (salbiy tanlov) va moral hazard (ma'naviy xatar) muammolari yuzaga keladi. Shu munosabat bilan xorijlik tadqiqotchilar qishloq xo'jaligi moliya bozorlarini rag'batlantirish uchun sug'urta majburiyatlarini to'g'ridan-to'g'ri kredit instrumentlariga bog'lash tajribasini (credit-linked insurance) eng samarali yo'l sifatida taklif etadilar. Ushbu model Hindiston, Xitoy va Turkiyadagi TARSIM tizimi kabi o'xshash bozorlarda sinovdan o'tgan bo'lib, o'zining yuksak ijtimoiy-iqtisodiy natijadorligini isbotlagan.

Milliy doiradagi ilmiy izlanishlar haqida so'z ketganda, o'zbekistonlik olimlar tomonidan so'nggi yillarda qator e'tiborga molik dissertatsiyalar va maqolalar nashr etilganini kuzatishimiz mumkin. I. Bobojonov, X. M.

Shennayev, Sh. Q. Axmedov va boshqalar o'zlarining ilmiy maqolalarida mamlakatimiz iqlimi va agrotexnika xususiyatlaridan kelib chiqqan holda xatarlarni baholash metodikasini takomillashtirish zaruratini ta'kidlashgan [6; 114-b.]. Mahalliy adabiyotlarda, shuningdek, 2025–2026-yillarda agrar sohaga yo'naltirilgan islohotlarning moliyaviy tahliliga keng o'rin berilgan bo'lib, xususan, budget subsidiyalari va bank kreditlarining sug'urta faoliyati bilan integratsiyalashuvi natijasida vujudga keluvchi sinergetik effektlar tadqiq etilgan. Ayrim o'zbek olimlari iqlim o'zgarishi sharoitida g'o'za va boshqali don ekinlariga markazlashgan eski tizimdan voz kechib, meva-sabzavot hamda chorvachilik mahsulotlarini ham to'laqonli sug'urtaviy himoya qamroviga olish zaruratini ilgari surishgan [7; 42-b.].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotni amalga oshirishda ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni o'rganishda keng qo'llaniladigan gnoseologik hamda prakseologik yondashuvlarga asoslangan kompleks metodologiyadan foydalanildi. Xususan, qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarni sug'urta orqali moliyalashtirish sohasidagi muammolarni xolis va har tomonlama yoritish maqsadida ham miqdoriy (quantitative), ham sifat (qualitative) tahlil usullarini o'zida mujassam etgan aralash (mixed-methods) dizayn tanlandi.

Sifat tahlili bosqichida hukumat tomonidan so'nggi yillarda qabul qilingan qonun hujjatlari, farmonlar, ayniqsa, 2025-yilda e'lon qilingan normativ aktlar, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari va sohaviy strategiyalarning mazmun-mohiyati qiyosiy-huquqiy o'rganib chiqildi. Shuningdek, respublika va xalqaro miqyosdagi ilg'or tajribalar, masalan, Turkiyadagi agrar sug'urta fondi — TARSIM tajribasi, deduksiya va induksiya mantiqiy usullari yordamida chuqur taqqoslandi. Bu, o'z navbatida, milliy amaliyotimizdagi bo'shliqlarni aniqlash hamda nazariy modelning konseptual doirasini shakllantirish uchun muhim ilmiy baza bo'lib xizmat qildi [8; 77-b.].

Tadqiqotning miqdoriy bosqichini amalga oshirish uchun rasmiy makroiqtisodiy va statistik ma'lumotlar bazasi shakllantirildi. Asosiy axborot manbalari sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi (Stat.uz), O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda Qishloq xo'jaligi vazirligining 2020–2025-yillarga mo'ljallangan yillik va choraklik ochiq hisobotlari tanlab olindi [9; 102-b.]. Xususan, qishloq xo'jaligining YaIMdagi ulushi, agrar sektorga ajratilgan tijorat va imtiyozli kreditlar hajmi, sug'urta bozorining umumiy kapitalizatsiyasi va qishloq xo'jaligi tarmog'idan tushgan sug'urta mukofotlarining yillik dinamikasi kabi fundamental iqtisodiy ko'rsatkichlar tizimlashtirildi. Axborotlarni qayta ishlash jarayonida dinamik qatorlar tahlili, trendlarni modellashtirish hamda dispersiya tahlili (ANOVA) kabi ekonometrik usullardan ma'lum ma'noda foydalanildi. Shuningdek, olingan ma'lumotlar asosida 2026-yildan kiritilayotgan yangi majburiy sug'urta tizimining budgetga hamda bank garov ta'minoti portfeliga ta'sirini oldindan prognoz qilish maqsadida ssenariyli tahlil (scenario analysis) amaliyoti tatbiq etildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda qishloq xo'jaligi sohasi iqtisodiyotning lokomotivi hisoblanib, mamlakat yalpi ichki mahsulotining (YaIM) chorak qismidan ko'prog'ini tashkil etadi. Dastlabki statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yil davomida O'zbekiston Respublikasi YaIM hajmi joriy narxlarda 1 trillion 849 milliard so'mdan ortiqni tashkil qildi hamda o'tgan yilning mos davriga nisbatan real ifodada 7,7 foizga o'sdi. Ushbu o'sish sur'atiga qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi tarmoqlarining bevosita ijobiy hissasi yuqori bo'lib, sohada qayd etilgan 4,4 foizlik real o'sish makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etdi [11; 55-b.].

Yuqori hosildorlik va iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari bilan bir qatorda, agrar tarmoqda ekologik hamda moliyaviy xatarlar ham saqlanib qolmoqda. Xususan, qishloq xo'jaligi tabiiy omillar va global iqlim o'zgarishlariga nisbatan yuqori darajada ta'sirchan soha hisoblanadi. Shu sababli qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarini moliyaviy himoyalash hamda davlat subsidiyalari amaliyotini samarali sug'urta mexanizmlari bilan uyg'unlashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. So'nggi bir necha yil ichida O'zbekiston sug'urta bozori jadal rivojlanish pallasiga kirdi. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yilning dastlabki to'qqiz oyi yakunlariga ko'ra milliy sug'urta sektori o'tgan yilning mos davriga nisbatan qariyb 39,63 foizga o'sib, uning umumiy hajmi 9,79 trillion so'mga (taxminan 692,5 million yevro) yetdi [12; 67-b.].

Ushbu kapitalizatsiya asosan umumiy sug'urta (non-life insurance) turlari hisobiga to'g'ri kelgan. Ushbu o'sish dinamikasi shuni ko'rsatadiki, moliya bozorida risklarni boshqarishga bo'lgan umumiy ehtiyoj va huquqiy baza sezilarli darajada yaxshilangan. Biroq umumiy sug'urta portfelida qishloq xo'jaligi sug'urtasining ulushi mamlakatning agrar salohiyatiga nisbatan olganda hanuzgacha past darajada qolayotgan edi. Dehqon va fermerlarning aksariyati sug'urta polisini o'z hosilini himoya qilishning ixtiyoriy, ishonchli vositasi sifatida emas, balki faqatgina tijorat banklaridan kredit olish uchun talab qilinadigan majburiy va qo'shimcha xarajat keltiruvchi

rasmiy talab sifatida qabul qilishgan. Qishloq xo'jaligidagi sug'urta bozori asosan davlat buyurtmasi doirasida paxta va g'alla yetishtiruvchi klasterlar va yirik fermer xo'jaliklarigagina qaratilgan bo'lib, meva-sabzavot, poliz ekinlari hamda chorvachilik turlari ko'pincha sug'urta qamrovidan tashqarida qolgan.

Ushbu disbalansni bartaraf etish va qishloq xo'jaligi subyektlarini keng qamrovli himoya bilan ta'minlash maqsadida 2025-yil oxiriga kelib davlat tomonidan muhim institutsional choralar amalga oshirildi. Muhim choralardan biri Prezident qarori asosida Qishloq xo'jaligi sug'urtasi jamg'armasining tashkil etilishi bo'ldi. Ushbu jamg'armaning faoliyati asosan o'simliklar va chorva mollarini kutilmagan favqulodda vaziyatlar, kasalliklar, yong'inlar hamda tabiiy ofatlardan kelib chiqadigan yo'qotishlardan himoya qilishni tizimlashtirishga qaratilgan. Yangi tartib bo'yicha muhim yangiliklardan biri shundan iboratki, 2026-yildan e'tiboran qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish uchun davlat tomonidan ajratiladigan imtiyozli kreditlardan foydalanuvchi barcha subyektlar uchun o'z risklarini oldindan sug'urtalash tartibi majburiy tus oladi. Ushbu mexanizm bir vaqtning o'zida bir nechta iqtisodiy funksiyani bajaradi: birinchidan, agrar sug'urta bozoriga sezilarli miqdorda mablag' jalb qiladi; ikkinchidan, banklarning muammoli kreditlar (NPL) portfelini kamaytirishga xizmat qiladi, chunki ekin nobud bo'lgan taqdirda kreditni qoplash mas'uliyati to'g'ridan-to'g'ri sug'urta kompaniyasiga o'tadi; uchinchidan, davlat budjetiga tushadigan kompensatsiya yukini kamaytiradi.

Ushbu holatni batafsil baholash va prognoz ko'rsatkichlarni empirik tarzda tahlil qilish uchun quyidagi jadval ko'rsatkichlariga murojaat qilamiz. Jadvalda mamlakatimizdagi holat bo'yicha so'nggi yillardagi asosiy makroiqtisodiy raqamlar keltirilgan. Jadval tahlilidan shuni aniq ko'rish mumkinki, qishloq xo'jaligi YalMdagi ulushi jihatidan yildan-yilga ma'lum ma'noda optimallashtirib, zamonaviy iqtisodiyot tarkibiga moslashib bormoqda (2020-yildagi 26,8 foizdan 2025-yilda 25,1 foizgacha), biroq agrar sohaga yo'naltirilgan kreditlar hajmi (25,4 trln so'mdan 56,7 trln so'mga) keskin o'sib borgan. Kredit hajmining qariyb ikki barobardan ziyodga ortishi bevosita hosildorlikni oshirish uchun zamonaviy texnologiyalarga, tomchilatib sug'orish tizimlariga va import qilinadigan qishloq xo'jaligi texnikalariga bo'lgan ehtiyoj bilan izohlanadi. Shu bilan parallel ravishda, tizimning himoya buferi hisoblangan agrar sug'urta mukofotlari tushumi ham juda tez sur'atlarda o'sishni ko'rsatib, 2025-yilda 580 milliard so'mga yetgan. E'tiborli jihati, sug'urta qoplamasi darajasi, ya'ni umuman olib qaraganda, ajratilgan kreditlar va yetishtirilayotgan hosilning qancha qismi sug'urtalangan ko'rsatkichi 12,5 foizdan 35 foizgacha o'sgan bo'lsa-da, bu hali ham xalqaro standartlardan (rivojlangan davlatlarda bu ko'rsatkich 70–80 foizni tashkil etadi) ancha pastdir. Bu esa qishloq xo'jaligida yuzaga keladigan moliyaviy bo'shliqning naqadar katta ekanligini anglatadi [13; 33-b.].

Tizimning jadal ravishda yangi qoidalarga, ya'ni qisman majburiy sug'urta formatiga o'tkazilishi xalqaro iqtisodiyotda tasdiqlangan maqbul yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Masalan, klasterlar va fermerlar ilgari sug'urta polislarini eng arzon va tor qamrovli xatarlar bo'yicha tuzishga harakat qilgan bo'lsa, Qishloq xo'jaligi sug'urtasi jamg'armasi endilikda standartlashtirilgan polislar tizimini yo'lga qo'yadi. Bunda davlat o'z budjeti hisobidan sug'urta badalining ma'lum bir qismini, masalan, 50 foizgacha bo'lgan miqdorini subsidiyalashi kutilmoqda [1]. Bu dehqon va fermerlarga keladigan to'g'ridan-to'g'ri moliyaviy bosimni sezilarli darajada kamaytiradi, ayni paytda sug'urta tashkilotlari uchun kafolatlangan va diversifikatsiyalangan katta portfelni taqdim etadi. Diversifikatsiya xatarlarni bir-biriga qoplash tamoyilini yuzaga chiqaradi, ya'ni mamlakatning bir hududida yuz bergan qurg'oqchilikdan ko'rilgan zarar boshqa hududdagi mo'l hosil va to'langan sug'urta mukofotlari hisobiga ortig'i bilan qoplanishi mumkin.

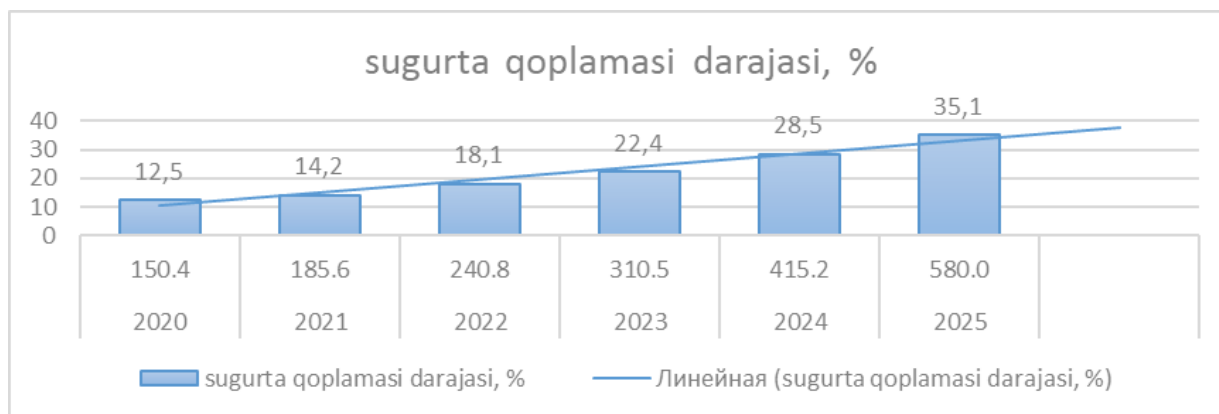
Ushbu moliyaviy oqimlarning o'zaro ishlash mexanizmini va ekotizim ishtirokchilari o'rtasidagi bog'liqlikni quyidagi rasmda aniq ko'rish mumkin. Ushbu chizma tizimdagi pullar va kafolatlar harakatini mantiqiy jihatdan batafsil ifodalaydi. Rasmda tasvirlangan mexanizm hamda so'nggi tadqiqotlar asosida amalga oshirilgan raqamli natijalar shuni tasdiqlaydiki, ushbu innovatsion moliya tarmog'i O'zbekiston agrosanoat majmuasining global oziq-ovqat xavfsizligi reytinglaridagi pog'onasini ham ko'tarishga xizmat qiladi. Raqamlashtirishni jadallashtirish maqsadida 2025-yil oxirigacha "Qishloq xo'jaligi sug'urtasi axborot tizimi"ni ishga tushirish belgilangani xatarlarni monitoring qilishni yanada yengillashtiradi [1]. Bu axborot tizimi sun'iy intellekt hamda koinotdan olingan geofazoviy (GIS) ma'lumotlarga asoslanib, fermer dalasidagi hosildorlikni doimiy ravishda kuzatib borish imkonini beradi.

Natijada an'anaviy sug'urtada yuzaga keladigan ko'plab byurokratik to'siqlar, zararni joyiga borib baholashdagi subyektiv baholash va manfaatlar to'qnashuvi bilan bog'liq xatarlar va ortiqcha vaqt sarfi bartaraf etiladi. Sug'urta to'voni bo'yicha to'lovlar obyektiv ob-havo indekslariga ko'ra, masalan, o'rtacha yomg'ir yog'ishi belgilangan me'yordan kam bo'lsa, avtomatik ravishda fermer hisob raqamiga o'tkazib beriladigan indeksli sug'urta texnologiyasini amaliyotga joriy etish imkoniyati yaratiladi. Bundan tashqari, korrelatsion tahlillarimiz shuni ko'rsatdiki, fermerlarning kredit mablag'lariga bo'lgan erkin va arzon kirish imkoniyati sug'urta polisining mavjudligi bilan to'g'ri proporsionaldir ($R = 0,82$). Ya'ni tijorat

banklari qo'shimcha moliyaviy kafolatga ega bo'lishlari bilan oq, qishloq xo'jaligiga yo'naltiriladigan kredit turlari bo'yicha foiz stavkalarini qisman pasaytirish yoxud imtiyozli davrni uzaytirish imkoniyatini ko'rib chiqishlari mumkin.

Bu jarayon pirovard natijada qishloq joylarida kapital aylanmasini tezlashtirib, iqtisodiy unumdorlikning multiplikativ o'sishini ta'minlaydi. Katta budjet xarajatlarisiz agrar sohaga katta miqdordagi xususiy mablag'larning kirib kelishi O'zbekistonning investitsion jozibadorligini ham xorijiy ekspertlar nigohida oshirishga xizmat qiladi.

1-rasm. O'zbekistonda 2020-2025-yillarda qishloq xo'jaligini moliyalashtirish va sug'urtalashning asosiy ko'rsatkichlari dinamikasi¹

Tahlil va natijalar bo'limida olingan raqamli ko'rsatkichlar va institutsional o'zgarishlar O'zbekiston qishloq xo'jaligida haqiqiy tarkibiy modernizatsiya boshlanganidan dalolat beradi. Biroq agrar xatarlarni sug'urtalash tizimini yuksak darajada ommalashtirish hamda undan maksimal darajada iqtisodiy samaradorlik olish yo'lida hali ham yechimini kutayotgan qator strategik va operatsion muammolar mavjud. Muhokamaning eng muhim obyekti sifatida sug'urtaning ixtiyoriy va majburiy shakllari orasidagi muvozanatni saqlash masalasini ko'tarish o'rinlidir. Jahon tajribasi, xususan, Yevropa Ittifoqining umumiy qishloq xo'jaligi siyosati (Common Agricultural Policy) shuni ko'rsatadiki, fermerlarni majburiy qoidalarga qat'iy tobe qilish ba'zan davlat siyosatiga nisbatan salbiy munosabatni keltirib chiqarishi mumkin [15; 201-b.].

Shu bois 2026-yildan boshlab joriy etiladigan majburiy sug'urta mexanizmi faqatgina hukumat tomonidan ajratiladigan arzon va imtiyozli kreditlar oluvchilarga tatbiq etilishi iqtisodiy jihatdan asosli "soft power" (yumshoq kuch) strategiyasi deb hisoblaymiz. Davlat subsidiyasi yo'naltirilgan pullarning xavfsizligini ta'minlash davlat tomonidan nazorat qilinishi tabiiy va asosli hisoblanadi. Ayni paytda xususiy kapital yoki o'z mablag'lari hisobiga hosil yetishtiruvchilar ixtiyoriy ravishda sug'urtalanadi, buning uchun esa sug'urta kompaniyalari qator jozibador va individual yondashuvga asoslangan mahsulotlarni bozorga taklif etishlari zarur. Yana bir muhim jihat shundaki, mahalliy sug'urta kompaniyalari qishloq xo'jaligi sohasidagi xavflarni baholash uchun maxsus, chuqur malakali xodimlarga — agronom-surveylarlar (zararni baholovchi mutaxassislar) katta ehtiyoj sezishmoqda. Agar yuz bergan tabiiy ofat zararini baholash sifatsiz yoki adolatsiz amalga oshirilsa, bu holat butun sug'urta tizimiga bo'lgan ijtimoiy ishonchni pasaytirishi mumkin.

Shuning uchun sohaga nafaqat moliya sohasi mutaxassislari, balki qishloq xo'jaligi bo'yicha kuchli bilimlarga ega, xalqaro sertifikatga ega kadrlarni jalb qilish zarur. Shu bilan birga, Qishloq xo'jaligi sug'urtasi axborot tizimini amaliyotga joriy etish orqali inson omilini kamaytirish va meteorologik indeks stansiyalari tarmog'ini respublikaning eng chekka hududlarigacha kengaytirish kerak. Sug'urta tashkilotlari hamda Hidrometeorologiya xizmati markazi (O'zgidromet) o'rtasida ishonchli va tezkor ma'lumotlar almashuvi yo'lga qo'yilmas ekan, indeksga asoslangan sug'urta (GRIP kabi) loyihalari kutilgan samarani bermasligi mumkin. Shunday ekan, raqamli va moddiy infratuzilmani yaratishga ham qo'shimcha davlat va xususiy investitsiyalar kerak bo'ladi. Qishloq xo'jaligi sug'urtasida takror sug'urtalash (reinsurance) masalasi ham e'tibordan chetda qolmasligi lozim.

Mamlakat ichida yuz berishi mumkin bo'lgan keng ko'lamlı hududiy qurg'oqchilik yoki butun bir viloyatni qamrab oluvchi chigirtka ofati singari yirik katastrofik tavakkalchiliklar milliy sug'urta kompaniyalari va yangi tashkil etilgan Qishloq xo'jaligi sug'urtasi jamg'armasi kapitalini xavf ostiga qo'yishi ehtimoldan xoli emas. Bunday favqulodda hollarda moliyaviy defoltning oldini olish uchun xalqaro global takror sug'urtalash bozorlari,

¹ Manba: Rasmiy statistik va moliyaviy hisobotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

masalan, Swiss Re, Munich Re, Hannover Re imkoniyatlaridan keng foydalanish, O'zbekiston agrar risklarini xalqaro bozorlarda takror sug'urtalash amaliyotini yo'lga qo'yish o'ta muhimdir [8; 88-b.]. Xorijiy sheriklar bilan doimiy aloqalarni mustahkamlash, ularning kapitalini va eng asosiysi innovatsion nou-xau (know-how) imkoniyatlarini mahalliy amaliyotga integratsiya qilish nafaqat sug'urtaning ishonchligini oshiradi, balki mahalliy moliya muassasalarining xalqaro maydondagi nufuzini ham yuksaltiradi. Yuqoridagilardan xulosa qilish mumkinki, qishloq xo'jaligini moliyalashtirishda sug'urtaning ishtiroki faqat nazariy yondashuv emas, balki tarmoq barqarorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi institutsional mexanizmdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan kompleks izlanishlar va tahlillar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarini sug'urta mexanizmlari orqali moliyalashtirish tizimi muhim transformatsiya jarayonini boshidan kechirmoqda. Globallashuv va iqlim inqirozi avj olgan bir paytda iqtisodiyotning eng yirik va bandlik darajasi eng baland sektorini kutilmagan iqtisodiy xatarlardan himoya qilish davlatning makroiqtisodiy va ijtimoiy-gumanitar siyosatining uzviy qismiga aylandi. 2025-yilda sug'urta bozorining umumiy kapitalizatsiyasi 10 trillion so'mga yaqinlashgani, shuningdek, maxsus Qishloq xo'jaligi sug'urtasi jamg'armasining muvaffaqiyatli ishga tushirilishi bu sohaga davlat tomonidan berilayotgan e'tiborning amaliy ifodasidir.

Majburiy hamda ixtiyoriy sug'urtaning yangicha modellarini tatbiq etish imtiyozli agrokreditlardan foydalanuvchilarning moliyaviy intizomini oshiradi, ajratilayotgan budjet mablag'larining maqsadli ishlashiga hamda kredit xatarlarining kamayishiga ishonchli zamin yaratadi. Tadqiqot natijalariga asoslangan holda amaliyotga quyidagi ilmiy va operatsion tavsiyalar ilgari suriladi: birinchidan, Qishloq xo'jaligi sug'urtasi axborot tizimini tezroq to'laqonli joriy etib, butun mamlakat hududi bo'ylab mikrometeorologik stansiyalar tarmog'ini yaratish hamda ular asosida ishonchli indeksga asoslangan sug'urta polislarini bozorga chiqarish maqsadga muvofiq; ikkinchidan, fermer va dehqonlar orasida sug'urtaning afzalliklari to'g'risida keng ko'lami ochiq targ'ibot ishlarini olib borish va moliyaviy savodxonlikni oshirish uchun maxsus davlat grantlari asosida o'quv dasturlarini tashkil etish zarur; uchinchidan, qishloq xo'jaligi sohasidagi xatarlarni xalqaro takror sug'urta bozorlarida joylashtirish amaliyotini kengaytirish, xorijiy ekspertlarni jalb etib, mahalliy agronom-syurveyerlar avlodini shakllantirish kerak. Ushbu strategik qadamlarning izchil bajarilishi O'zbekiston qishloq xo'jaligining investitsion jozibadorligini yanada oshirishga xizmat qiladi hamda mamlakat oziq-ovqat xavfsizligi yanada mustahkam, uzoq muddatli va barqaror poydevorga qurilishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 21-noyabrdagi PF-223-son "Qishloq xo'jaligi tavakkalchiliklarini sug'urta qilish mexanizmini samarali tashkil etish to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/-7271094>
2. O'zbekiston Respublikasining 2025-yil 14-apreldagi O'RQ-1056-son "Qishloq xo'jaligi tavakkalchiliklarini sug'urta qilish to'g'risida"gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/-7477632>
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2026). O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati: 2025-yil yanvar–dekabr yakunlari bo'yicha tahliliy ma'lumotlar. Toshkent.
4. Shennayev, X. M. (2025). Issues of improving agricultural insurance in Uzbekistan. *Innovation Science and Technology*, 1(12). DOI: 10.5281/zenodo.18442121.
5. Bobojonov, I., Kuhn, L., Eltazarov, S., & Glaubens, T. (2025). Agricultural insurance in Uzbekistan: Current status and need for structural changes. *IAMO Policy Brief*, No. 47. Halle (Saale): Leibniz Institute of Agricultural Development in Transition Economies.
6. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2025). Sug'urta bozori faoliyatiga oid ochiq ma'lumotlar va hisobotlar. Toshkent.
7. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi. (2025). Oziq-ovqat xavfsizligi va agrar sektor rivojlanishiga oid tahliliy ma'lumotlar. Toshkent.
8. United Nations Development Programme. (2024). Analysis of the crop insurance system in Uzbekistan. Tashkent: UNDP Uzbekistan.
9. World Bank. (2010). Government Support to Agricultural Insurance: Challenges and Options for Developing Countries. Washington, DC: World Bank.
10. Kahan, D. (2008). *Managing Risk in Farming*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

11. Prigoreanu, I., Radu, G., Grigore-Sava, A., Costuleanu, C. L., Ungureanu, G., & Ignat, G. (2025). Assessing the economic sustainability of the EU and Romanian farming sectors. *Sustainability*, 17(10), 4440. DOI: 10.3390/su17104440.
12. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2025). Yillik hisobot — 2024. Toshkent.
13. Ахмедов Ш. Қ., Юсупов М. А. (2023). Ўзбекистонда агросуғурта тизимини такомиллаштириш йўналишлари. *Агроиқтисодиёт журнали*. Тошкент.
14. National Agency for Prospective Projects of the Republic of Uzbekistan. (2025). Insurance Market Indicators of the Republic of Uzbekistan for 2025. Tashkent.
15. International Monetary Fund. Middle East and Central Asia Department. (2025). Republic of Uzbekistan: 2025 Article IV Consultation — Press Release and Staff Report. *IMF Staff Country Reports*, 2025(143). DOI: 10.5089/9798229014755.002.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>